

COVID-19 SALGINININ DÜNYA ÜZERİNDEKİ MAKROEKONOMİK ETKİLERİNİN SEKTÖREL ANALİZİ

SECTORAL ANALYSIS OF THE MACROECONOMIC IMPACTS OF THE COVID-19 EPIDEMIC ON THE WORLD

*Gürkan ÇENESİZ**

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, KTO Karatay Üniversitesi, Konya, Türkiye, gurkancenesiz@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-2316-7164

Özet

2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve yeni korona virüs (COVID-19) şeklinde adlandırılan virüs tüm dünyayı etkilemiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler ve dünya ekonomisi haliyle bu pandemiden olumsuz etkilenmiş ve etkilenmektedir. Dünya'da bulunan tüm ülkeler bu pandemiyle mücadele ederken diğer yandan ekonominin tüm sektörler üzerinde oluşmuş olan olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmaktadırlar. Sosyal karantina uygulamaları, eğitimin online olarak devam etmesi, ülkelerde uygulanan sokağa çıkma yasağı, ülkeler arasındaki seyahatlerin kapatılması gibi alınan pek çok tedbir dünyanın hemen hemen her yerinde uygulanmaktadır. Ekonominin tüm sektörleri alınan bu tedbirlerden ciddi bir şekilde olumsuz olarak etkilenmektedir. İktisadi bakımdan gelişmiş ülkelerin çoğunun ekonomisi, COVID -19 hastalarının tedavisinin yanında, ekonomik anlamda zorluk çeken işletmelere verilen destekler için yapılan harcamalar sebebiyle enflasyonun artması ve konjonktürel işsizlik tehditleriyle birlikte karşı karşıya gelmektedir. Dünyada yaşanan bu salgın tarım, ticaret, sanayi gibi birbirine bağlı birden fazla sektörü negatif olarak etkileyen bir durgunluğa sebep olmaktadır. Bu çalışma, Covid-19 krizinin sektörler ve ülkeler üzerindeki ekonomik izlenimlerini araştırmaktadır. Krizin dünyanın tamamında meydana getirdiği ekonomik maliyetler araştırılmakta ve gerçekleştirilmesi gereken ekonomi politikalarıyla, tavsiyelere yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Covid-19, Koronavirüs, Makroekonomik Etkiler, Dünya

SECTORAL ANALYSIS OF THE MACROECONOMIC IMPACTS OF THE COVID-19 EPIDEMIC ON THE WORLD

Abstract

The virus, called the new coronavirus (COVID-19), which emerged in Wuhan, China in December 2019, has affected the whole world. Developed and developing economies and the world economy have naturally been adversely affected and are being affected by this pandemic. While all countries in the world are struggling with this pandemic, they are trying to reduce the negative effects of the economy on all sectors. Many measures such as social quarantine practices, continuing education online, curfews applied in countries, closure of travels between countries are implemented almost everywhere in the world. All sectors of the economy are seriously adversely affected by these measures. The economies of most economically developed countries are faced with increasing inflation and cyclical unemployment threats due to the expenditures made for the support given to the economically struggling businesses, as well as the treatment of COVID -19 patients. This epidemic in the world causes a recession that negatively affects more than one interconnected sector such as agriculture, trade, and industry. This study explores the economic impressions of the Covid-19 crisis on sectors and countries. The economic costs of the crisis all over the world are researched and the economic policies and recommendations that need to be realized are given.

Keywords

Covid-19, Coronavirus, Macroeconomic Effects, World

1.Giriş

Bulaşıcı hastalıklar, insanlık tarihi boyunca insan yaşamını riske atan önemli sağlık sorunları olmuştur. Göç ve savaşlarında etkisiyle hızla dağılan bu bulaşıcı hastalıklar, sebep oldukları can kayıplarıyla cemiyetlerin varoluşundan günümüze kadar çok fazla salgınla karşı karşıya kalarak, salgın hastalıklar ile savaşmıştır.

Kainat salgın tarihinde ismi geçen ve çok fazla insanoğlunun ölümüne neden olan Veba, Kolera, İspanyol nezlesi vb. global salgınların yanı sıra COVID - 19 ya da diğer ismiyle yeni korona virüsü de günümüzün salgını olarak duyuruldu ve artık geniş çaplı salgınlardan biri olarak tarihe yazılacaktır.

Dünyada birtakım ülkeler açıklanan vakalara tesirli bir şekilde müdahalede bulunurken ileri de vakaların nasıl ve hangi zamanda meydana geleceği net bir şekilde öngörülememektedir. DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) gün geçtikçe birden çok vaka raporlamakta ve covid-19'un tespit edilmeye başlandığı yeni ülkelerin sayısı hızlı bir şekilde çoğalmaktadır. Şu an Çin' de görülen vakalar her ne kadar artan bir grafik çizse de zamanla bu grafik yerini düşüş grafiğine

bırakmıştır. Bu durumun aksi trendleri ise Avrupa ve Amerika kıtalarında görülmektedir.

Toplum sıhhati tehditi göz önünde bulundurulduğunda, Dünya Sağlık Örgütü bu sorunu pandemi adıyla duyurmuştur. Kuvvetli bir şekilde bitişik ve tümleşik bir dünyada hastalığın tesirleri ölüm kavramının da ilerisine geçmiş hâldedir. Bu durumda, iktidarlar ani hal planları düzenlemekte ve iktisadi düşüşün önüne geçmek amacıyla yardım destekleri almaktadır.

Koronavirüse bağlı olarak Çin iktisadında kritik boyutta durgunluklar meydana gelmiştir ve bu hal arz-talep dengesinin bozulmasına sebep olmuştur. Geniş bir açıdan bakıldığında, global lojistik ağların işleyişi bozulmuş, dünya çapındaki şirketlerin tamamı bu gidişattan negatif doğrultuda etkilenmiştir. Yeryüzünde yaşayan insanların çoğunluğu gelecekteki işlerine kaybedecek pozisyona gelmektedir. Bu duruma ek olarak; gündün güne birçok işletmenin kapanması ile ilgili kaygılandırıcı haberler gündeme gelmektedir.

Tüketicilerin tüketim biçimleri farklılaşmış, global finansal piyasalarda sert inişler kayıt altına alınmış olup piyasalardaki volatilité 2008 ve 2009 parasal krizlere benzeyen bir ilerleyiş takip etmiştir.

Uluslararası Para Fonu (IMF), 2020 senesine ilişkin büyüme verilerine göre yeni varsayımlarda bulunmuştur. Güncellenmiş varsayımlarda, IMF Çin'in büyümesinde % 0,4 gerileme göstereceğini bildirmiş olup global büyümede %0,1 eksilme meydana geleceğini belirtmiştir. Bundan dolayı, politikacıların koronavirüse ve tesirlerine karşın uygun bir siyaset stratejileri belirlemeleri baskılayıcı ve zorlayıcı olmaktadır.

İkinci Dünya Savaşından sonra dünyada ortalama resesyon ve genç işsizlik oranında hızlı bir artış gözlemlenmiştir. Daha önce meydana gelen buhranlarla kıyaslandığında Covid-19 salgınından sonra meydana gelen tablo epeyce farklıdır. Dünya senkronik bir talep ve arz darbesiyle karşılaşmıştır ve rezervler kıttır. Geniş bir çerçeveden bakıldığında buhranın kuvvetli tesirleri geçmişte görülenden çok fazladır. Bu araştırma Koronavirüs salgınının sektörler ve dünya genelindeki iktisadi izlenimlerini araştırmaktadır. Salgınının dünyanın tamamında meydana getirdiği iktisadi maliyetler araştırılmakta ve gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulan iktisat politikalarıyla, tavsiyelere yer verilmektedir.

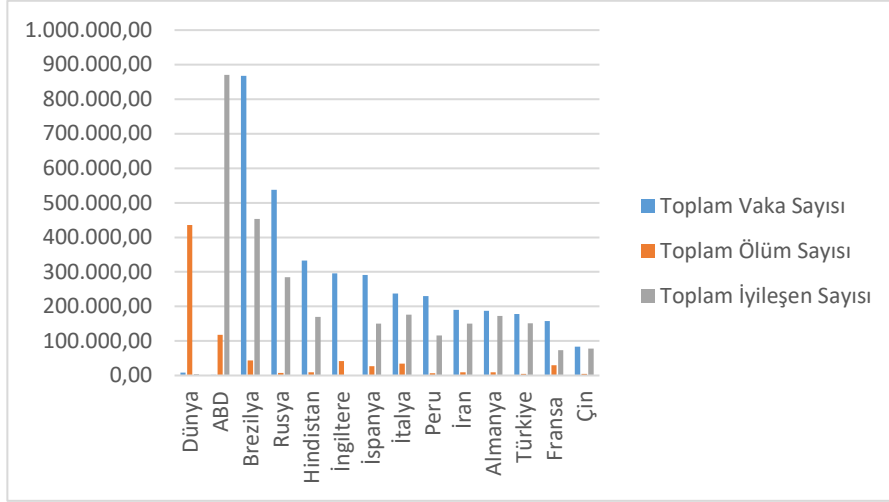
Literatür Taraması

2.Covid-19 Pandemisinin Yayılması

Çin 'in Hubai kentinin Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19(yeni bir solunum yolu hastalığı) olan ve daha sonrasında DSÖ tarafından global salgın olarak dünyada yayılan COVID-19 virüsü, günden güne tesirini ve bulaşıcılığını artırmaktadır.15 Haziran 2020 tarihiyle beraber vaka, ölüm ve iyileşme sayılarından hareketle Worldometer tarafından toplanmış sayısal bilgiler Tablo 1 'de gösterilmektedir (Duran & Acar, 2020).

Tablo.1 Covid-19 Pandemisi Dünya İstatistikleri (15 Haziran 2020)

Ülkeler	Toplam Sayısı	Vaka	Toplam Sayısı	Ölüm	Toplam Sayısı	İyileşen
<i>Dünya</i>	8.017,69		436.124		4.140,64	
ABD	2.162,26		117.858		870.076	
Brezilya	867.882		43.389		453.568	
Rusya	537.210		7.091		284.539	
Hindistan	333.255		9.524		169.817	
İngiltere	295.889		41.698		-	
İspanya	291.008		27.136		150.376	
İtalya	236.989		34.345		176.370	
Peru	229.736		6.688		115.579	
İran	189.876		8.950		150.590	
Almanya	187.671		8.870		172.600	
Türkiye	178.239		4.807		151.417	
Fransa	157.220		29.407		72.859	
Çin	83.181		4.634		78.370	

Şekil 1. Covid-19 Pandemisi Dünya İstatistikleri(15 Haziran 2020)

Kaynak: Worldometer

Not: Doğrulanmamış Vakalar olabilir.

Tablo 1 'deki verilere bakıldığında, 15 Haziran 2020 tarihiyle beraber en çok vaka sayısının 2 milyon 162 bin 256 vaka ile ABD olduğu görülmüştür; bu oranlara göre ABD pandeminin merkez noktası konumundadır. Vaka sayısına bakıldığında ABD 'den sonra Brezilya, Rusya, Hindistan izlemiştir. Çok fazla ölümün yaşandığı ülkelere bakıldığında ABD, Brezilya ve İngiltere olduğu görülmüştür. Toplam iyileşen hasta sayısı yönünden ABD 'nin listenin ilk başında yer aldığı, ABD'yi sırayla Brezilya ve Rusya'nın takip ettiği görülmektedir (Duran & Acar, 2020).

Tekrar 15 Haziran 2020 tarihinde Koronavirüs salgınının bölgelere göre dağılımı Tablo 2 'de gösterilmiştir. Tablodaki bilgiler incelendiğinde, yerel anlamda en çok vaka sayısının 2 milyon 486 bin 035 kesinleşmiş vaka sayısı ile Kuzey Amerika 'da olduğu görülmektedir. Kuzey Amerika'yı sırasıyla Avrupa ve Asya toprakları takip etmektedir. Afrika kıtasında ise 246 bin 169 civarında vaka gözlemlenirken, Okyanusya bölgesi ise vaka sayısı bakımından en az olan bölge konumundadır. (Duran & Acar, 2020).

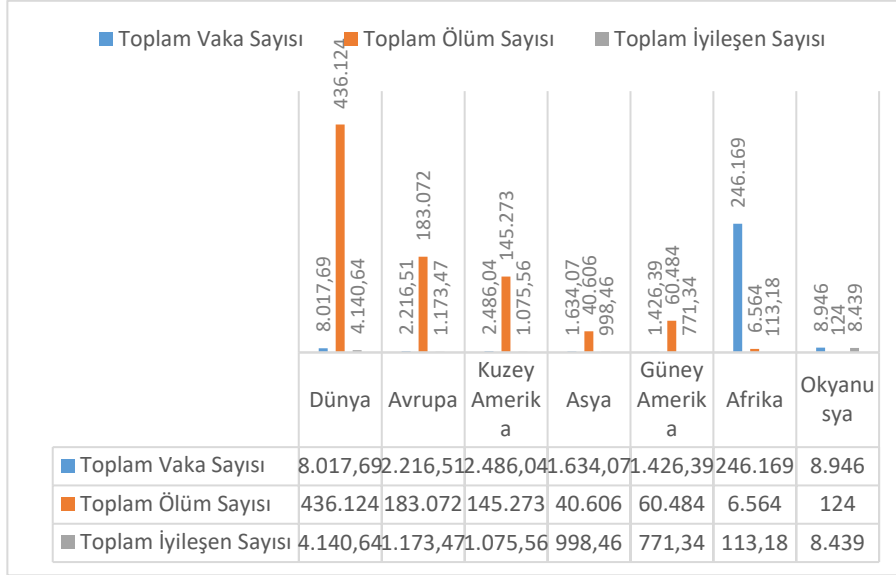
Tablo.2 Covid-19 Pandemisinin Bölgesel İstatistikleri(15 Haziran 2020)

Bölgeler	Toplam Vaka Sayısı	Toplam Ölüm Sayısı	Toplam İyileşen Sayısı
Dünya	8.017,69	436.124	4.140,64
Avrupa	2.216,51	183.072	1.173,47
K. Amerika	2.486,04	145.273	1.075,56
Asya	1.634,07	40.606	998,46
G.Amerika	1.426,39	60.484	771,34
Afrika	246.169	6.564	113,18
Okyanusya	8.946	124	8.439

Şekil.2 Covid-19 Pandemisinin Bölgesel İstatistikleri (15 Haziran 2020)

Kaynak: Worldometer

Not: Doğrulanmamış Vakalar olabilir.

Kaynak: Worldometer

Not: Doğrulanmamış Vakalar olabilir.

3. Covid-19 pandemisinin sektörel bazda makroekonomik etkileri

Hızlı bir şekilde git gide fazlaşan dağılımı ise kontrol altında tutmak maksatıyla; dünyadaki ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bakılmaksızın, dünyadaki ülkelerin hemen hemen neredeyse tamamı birçok önleyici tedbirler almak zorunda kalmışlardır. Seyahat kısıtlamalarından, işletmelerin kapatılmasına, toplumsal kısıtlamalardan, sokağa çıkma yasağına kadar uzanan bu önlemler ekonomik olarak sektörlerin neredeyse tamamını durma noktasına getirmiş, bazı sektörlerin ise durmasına sebep olmuştur. Öncelikle spor faaliyetleri, kara ve demiryolu taşımacılıkları, yurtiçi ve yurtdışı uçuşları, eğitim –öğretim, ticaret ve kamu kuruluşları önemli olmak üzere tüm sektörler Koronavirüs salgınından negatif yönde etkilenmiştir (Duran & Acar, 2020).

Ekonomik yönden gelişmiş ülkelerin birçoğunun ekonomisi koronavirüs vakalarının tedavisinin yanında, ekonomik anlamda zorluk çeken firmaları finansal yönden desteklemek için yapılan harcamalar sebebiyle enflasyonun artması ve konjonktürel işsizlik tehditleriyle birlikte yüz yüze gelmektedir. Küresel olarak gerçekleşen bu salgın sanayi, ticaret, tarım sektörü gibi

birbiriyle ilişkili birden fazla işkolunu negatif açıdan tetikleyen bir resesyona sebep olmaktadır (Duran & Acar, 2020).

Aşağıda söz konusu pandeminin sektörler üzerindeki makroekonomik etkileri ele alınmaktadır.

3.1 Covid-19 salgınının hisse senedi piyasaları ve bankalar üzerinde yaratacağı etkiler üzerine temel hipotezler

2020 senesinin mart ayı ile beraber borsalarda çöküş yaşanmıştır. Dünyadaki birçok pay belgiti göstergeleri bir günde en fazla inişlerini en üst seviyesinde raporlanmıştır. Bilinen şirketlerin pay fiyatlarının ise kısa zamanda % 80 oranının üstünde inişe geçtiği tespit edilmiştir. Global sermaye piyasalarının 2020 senesindeki performansları göz önüne alındığında negatif anlamda performans sergileyen ilk 10 pay belgiti piyasalarında Portekiz, İspanya, Japonya, Hollanda, Amerika ve Ukrayna'nın yer aldığı görülmektedir (Esposito, 2020).

Pay belgiti piyasalarında meydana gelen volatilitenin tarihi oluşumunda pandemiden sonra pik noktasında olduğu görülmektedir. Pay belgiti piyasalarında kastedilen volatilitenin genel olarak hazır ortamın ne derece tehlikeli olduğunun ve bundan sonraki dönemlerin oldukça meçhul olduğunun bir sembolü biçiminde tanımlanmaktadır.

Tarihi dönemde meydana gelen krizlerin tamamı diğer olaylar tarafından tetiklenmiştir (bütçe açığı, ticari çöküş, borç krizi vb.). Geçmişteki tehlikelerin neredeyse tamamında, merkez bankaları olumsuz yönden etkilenmemek amacıyla farklı stratejiler uygulamışlardır. Geçmişte ortaya çıkan tehlikelerin hiçbirinde, faiz oranlarının başlangıç noktası şimdiye kadar düşük (bazı hallerde negatif) olmamıştır. Bu durum ise piyasalar üzerinde herhangi etkin olacak bir politika kullanımının olanaksız olduğu konusunda kaygı yaratmaktadır. Belirsizliğin yeteri kadar yüksek seviyede olduğu bu durumda Covid-19 krizinin ekonomik tesirlerini net olarak tahmin etmek çok güçtür. Söz edildiği gibi , direk kullanabileceğimiz tek bir tarihsel ölçü yoktur. Daha önce de bahsedildiği gibi böyle bir kriz ortaya çıkmamıştır. Sıfır ya da negatif faiz oranları ile boğuşan Merkez Bankalarının , arz ve talebin eşzamanlı etkilendiği mevcut bir ortam olup kriz bununla birlikte sağlığı da kritik oranda etkilemektedir. Dolayısıyla ,ekonomi üzerine temel hipotezlerde bulunabilmek için eldeki verileri mümkün olduğunca iyi bir şekilde kullanmamız gerekmektedir. Devam eden karantinada tüketim, üretim, yatırım, perakende gibi satışlarda meydana gelen global çaptaki düşüş

eğilimi e ticaretin az gelişmiş olduğu ülkelerde tüketim üzerinde çok fazla tahribatın oluşmasına neden olmuştur. Durgunluğun ekonomik olarak maliyeti dünyanın tamamında aynı değildir. Ülkelerin birbirinden farklı endüstriyel yapıları göz önünde bulundurulduğunda, etkiler dünya genelinde farklı hissedilmektedir. Diğer ülkelere kıyasla büyük turizm sektörüne sahip ülkeler (GSYİH'nin yüzdesi olarak), daha endüstriyel merkezli ülkelere kıyasla çok ciddi bir biçimde etkilenecektir. Diğer yandan ihracata çok fazla bağımlı olan ülkeler ise orantısız bir şekilde daha fazla zarar görecektir (Cinel E. A., Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler, 2020).

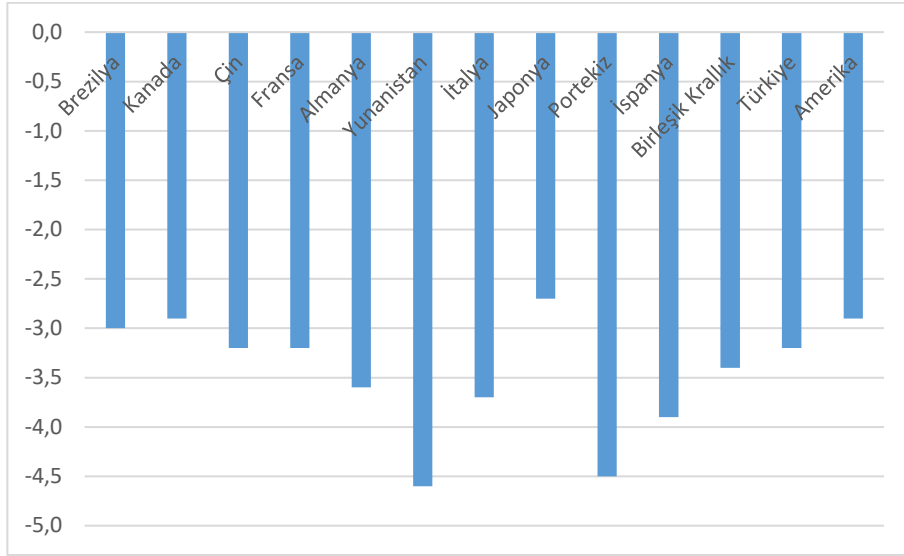
Koronavirüs salgınının doğrudan ve dolaylı etkilerinden bahsederken global düzeyde meydana gelen sağlık maliyetlerini açık bir biçimde dikkate almak çok güç olduğu için krizin ortaya çıkarmış olduğu ekonomik maliyeti net olarak hesaplamak olası değildir. Ülkelerin neredeyse tamamında işgücü arzında beklenmedik şoklar ortaya çıkmış olup enfeksiyonlara bağlı olarak ölüm oranlarına ve enfekte olan insanların işe dönüşteki gecikmelere göre değişim gösterecektir. Diğer yandan Finans sektöründe önemli bir aksaklık çıkarsa, bu durum ise açık bir şekilde finansal bağımlılığı çok yüksek olan firmaları etkileyecektir (Cinel E. A., Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler, 2020).

Tablo.3 Covid-19'un Ekonomik Etkileri(GSYİH'nin Yüzdesi Olarak)

Ülkeler	Ekonomik Etki(%)
Brezilya	-3,0
Kanada	-2,9
Çin	-3,2
Fransa	-3,2
Almanya	-3,6
Yunanistan	-4,6
İtalya	-3,7
Japonya	-2,7
Portekiz	-4,5
İspanya	-3,9
Birleşik Krallık	-3,4

Türkiye	-3,2
Amerika	-2,9

Kaynak: OECD(2020),World Bank Group (2019)

Şekil.3 Covid-19'un Ekonomik Etkileri(GSYİH'nın Yüzdeleri Olarak)

Kaynak: OECD(2020), World Bank Group(2019)

Tablo -1 'deki veriler tabloda verilen her bir ülkenin GSYİH yüzdesini ifade ederken, COVID-19 krizinin ortaya çıkarttığı ekonomik şoku göstermektedir. Birçok farklı hipotez altında krizin genel anlamda ekonomik maliyeti tahmin edilmektedir. Tahminler ise virüsün ilk ortaya çıktığı tarih itibariyle ilk 1,5 aylık süreci içine almaktadır (Cinel, Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler, 2020).

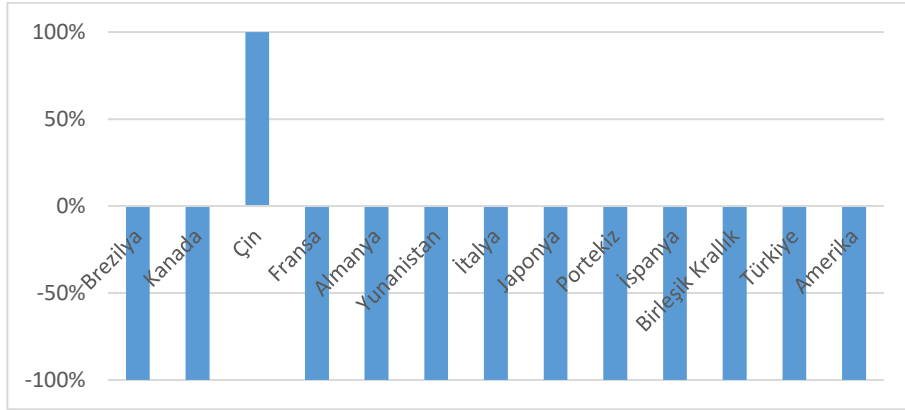
Tablo 1 'e göre, Amerika'nın kriz döneminde GSYİH 'nin yaklaşık olarak %3 oranında azalma eğilimine girmesi beklenmekte olup, tüm ülkelerin incelenmesi sonucunda GSYİH'lerinin %3,5 oranında küçüleceği ön görülmektedir. Beklentide bulunurken bağımsız olarak farklı ülkelerin farklı GSYİH tamamlayıcıları göz önüne alınmaktadır. Örneğin ,turizm sektörünün ağırlığı arttıkça krizin etkileride artmaktadır. Bu nedenle eldeki bilgiler

Yunanistan , İspanya, İtalya ,Portekiz gibi ülkelerin bu krizden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer alacağını işaret etmektedir (Esposito, 2020).

Tablo.4 Farklı Ülkelerde Tahmini GSYİH Büyümesi

Ülkeler	Tahmini GSYİH Büyümesi(%)
Brezilya	-0,9
Kanada	-1,2
Çin	2,6
Fransa	-2
Almanya	-2,4
Yunanistan	-2,4
İtalya	-3,2
Japonya	-2,3
Portekiz	-2,9
İspanya	-2,1
Birleşik Krallık	-2
Türkiye	-1,8
Amerika	-0,8

Kaynak: IMF(2019),OECD(2020)

Şekil.3 Farklı Ülkelerde Tahmini GSYİH Büyümesi

Kaynak:IMF(2019),OECD(2020)

Tablo 2 'de görüldüğü gibi her bir ülkenin beklenen GSYİH büyümesi hesaplanırken , krizden önce beklenen GSYİH büyümesi (IMF'nin 2019 sonu tahminleri) ve Covid-19 çöküntüsü yukarıda verilen tabloda belirtilmiş olan ekonomik maliyetleri (1,5 aylık tahminlerdir) göz önüne alınmıştır. Örneğin, Fransa 'nın 2020 yılındaki büyüme hedefi %1,2 olarak amaçlanmıştır. Tablo 1 ' e göre krizin ekonomik tesiri (%-3,2) dikkate alındığında, Fransız GSYİH' sının aşağı yukarı büyüme tahmini %-2 olarak hesaplanmıştır. Amerika'nın ise bu dönemde %-0,8 GSYİH büyüme ile durgunluk sürecine girmesi beklenmektedir. Korona virüs nedeniyle meydana gelen ekonomik gerilemenin Amerika'nın tarihte en uzun vade de genişlemeye son vermesi ise kaçınılmaz görünmektedir (Fernandes, 2020).

Var olan krizin etkisi önceki dönemlerde meydana gelen krizlerde olduğu gibi dünyanın tamamında farklı seviyede gerçekleşecektir. Çin 'in GSYH 'nin ise %3 'ten daha az bir rasyonda büyümesi olarak tahmin edilmektedir. (Kriz öncesinde bu tahmin %6 seviyesindeydi). Diğer yandan, Avrupa ülkelerinin birçoğunda kritik durgunlukların yaşanması beklenmektedir. Kriz öncesinde Avrupa ülkelerine bakıldığında zaten fazla bir büyüme beklenmiyordu. Kriz sonrasında ise GSYİH'lerinin %2 ila %3 düzeyinde azalacağı öngörülmektedir. Önceki durgunluklardan hareketle, GSYH'de meydana gelen bu büyüklükte bir düşüşün ise işsizliği kritik ölçüde artıracığını söyleyebiliriz. Genellikle, bu durumun bu ülkeler için, 2020 senesinde %-1,7 'lik ortalama bir negatif büyümeye sebep olup, bu oranın 2019 yılında bilinen %3 'e yakın bir büyüme oranının epeyce altında kalmaktadır (Fan, 2018).

Covid -19 ile ilgili alınan tedbirler 2020 yılının Haziran ayının sonuna kadar sürerse, ABD GSYH 'sinin hemen hemen %4 düzeyine kadar düşeceği öngörülmektedir. Yaklaşık olarak, kriz sürecinin devam ettiği her ayın global GSYH' de %2 ila %2,5 oranında daralmaya sebep olacağı tahmin edilmektedir. Eğer ki kriz Temmuz ayının ortasına kadar sürerse çok ağır ekonomik şartlarla karşılaşmak muhtemel olacaktır. Bu durumda global çapta GSYH 'deki yaklaşık düşüş % 8 'e yakın bir oran olacaktır. Turizm sektörüne bağımlı olan ülkeler çok fazla etkilenecek ve GSYH'daki daralma, bazı durumlarda %10 'dan çok yüksek olabilecektir (Dean, 2020).

Tablo.5 Seçilmiş Ülkelerde Üretim Maliyetlerinde Ortaya Çıkan Şoklar

Ülkeler	Enerji	Madencilik	Tarım	Dayanıklı İmalat	Dayanıksız İmalat	Hizmet
Arjantin	0.37	0.24	0.37	0.35	0.40	0.38
Avustralya	0.43	0.43	0.42	0.39	0.41	0.45
Brezilya	0.44	0.46	0.44	0.42	0.45	0.44
Kanada	0.44	0.37	0.42	0.40	0.41	0.44
Çin	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50
Fransa	0.38	0.31	0.36	0.40	0.42	0.46
Almanya	0.43	0.37	0.40	0.45	0.45	0.47
Hindistan	0.47	0.33	0.47	0.42	0.45	0.43
Endonezya	0.37	0.33	0.31	0.36	0.40	0.38
İtalya	0.36	0.33	0.38	0.42	0.44	0.46
Japonya	0.45	0.40	0.45	0.47	0.47	0.49
Meksika	0.41	0.38	0.39	0.42	0.42	0.41
Kore	0.39	0.30	0.37	0.43	0.42	0.43
Rusya	0.54	0.37	0.43	0.41	0.42	0.45
Suudi Arabistan	0.32	0.35	0.29	0.29	0.25	0.35
Güney Afrika	0.40	0.35	0.39	0.41	0.43	0.38
Türkiye	0.37	0.36	0.39	0.39	0.42	0.42
Birleşik Krallık	0.39	0.37	0.39	0.39	0.42	0.46
Amerika	0.53	0.40	0.51	0.50	0.51	0.53

Kaynak: McKibbin and Fernando(2020)

(McKibbin & Fernando, 2020) araştırmalarında Covid-19 ‘dan sonra farklı ülkelere ait üretim maliyetlerinde meydana gelen şokları çeşitli sektörler üzerinde yüzdesel olarak araştırmışlardır. Covid -19 krizinden sonra işgücü girdilerinde meydana gelen yüksek maliyetlerin yanında, taşımacılık (hava, kara, ticaret, deniz) gibi diğer girdilerin ise salgından ciddi bir şekilde etkilendiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada Çin ekonomisi içindeki

her bir sektörün payları hesaplanmış ve GSYİH üzerindeki tesirleri de dikkate alınmıştır. SARS salgını esnasında Çin’de yer alan üretim işkollarının üretim maliyetlerindeki büyüme yüzdeleri belirli senaryolar olarak belirlenmiş ve işgücünde meydana gelen değişimlerle replikasyon olacak şekilde ölçeklendirilmiştir. Tablo 3, her bir ülkenin üretim maliyetinde meydana gelen şokları içermektedir (CINEL, 2020).

3.2 Covid-19 pandemisinin tarım sektörü üzerine etkisi

Makro iktisadi aktarma kanallarında yaşanan değişimler tarımsal arz ve talepleri ve tarımsal ticareti büyük ölçüde etkilemektedir. Örnek olarak petrol ve maden fiyatında yaşanan inişler, mal ihracatı yapan ülkelerin çoğu döviz kuru üzerinde zorluk hazırlamaktadır. Bu oluşturulan baskılar tarımsal anlamda tüm ticari mallar üzerinde etki göstermektedir. Aynı zamanda Covid-19 virüsünün yayılmasının sonucunda işsiz kalan kişi sayısı hızlı bir şekilde artış göstermekte, işini kaybeden kişilerin satın alma güçleri azalmakta, bu yaşanan durumun sonucunda ise son gıda talepleri genelinde negatif şoklara sebep oluşturmaktadır (FAO, 2020, s. 6-7).

Covid-19 virüsü ile yaşanan mücadelede alınmış olan önlemlerle beraber turizm sektörü durmaya başlamış ve dışarıda yeme ve içme oranları %80 oranında azalma görülmektedir. Bu kondisyon tarımsal anlamda gıda taleplerinde düşüşe neden olmakta ve tarım sektörü de bu düşüşten şüphesiz etkilenmektedir. Fakat tarım sektöründe yaşanan elastikiyetin diğer iş kollarına oranla minimum seviyede seyretmesi, korona virüsünün tarımsal ürün talepleri üzerindeki tesirinin başka sektörlere oranla çok fazla düşük seviyede seyredeceğini ön görmektedir. Nicola vd. yapmış oldukları araştırmada, tarımsal alandaki sektörün elastikiyetini korona virüs salgınıyla beraber ölçmeyi hedeflemiştir. Elde edilen neticeler otellerde ve lokantalardan yapılan taleplerdeki global çöküşlerin tarımsal son fiyatlarında %20 gibi bir oranda minimize ettiğini ifade etmektedir. Enerji, finans, öğrenim ve turizm vb. alanlarda yaşanan küçülmelerin yarısından fazla olması, direk olarak tarımsal daralmaların minimum seviyede olabileceğini kanıtlamaktadır. Bu doğrultuda tarımsal anlamda ihtiyaç genellikle fazla geliri olan birçok ülkede daha az esnektir. Bundan dolayı meydana gelecek olan tarımsal talep şoklarından daha minimum geliri olan birçok ülkenin diğer ülkelere oranla çok fazla etkileneceği söylenebilir (FAO, 2020, s. 27).

Diğer yandan taleplerdeki azalma, dış ticaretin durması ve taşıma sorunları gibi sebeplerle sebze, et vb. dayanıksız olan gıdaların bozulabilmeleri tarımsal noktada birçok sorun meydana getirecektir. Fakat bazı birçok ülkenin

uygulamış olduğu sosyal ve toplumsal yardımlardaki fonlarda yaşanan artışlar gıda taleplerinin düşmesini engelleyecektir. Ayrıca, petrol fiyatlarındaki düşüş ve tarımsal destek ödemelerinde yaşanan düşüşler gıda arzında devamlılık sağlayabilmesi beklenmektedir (Duran & Acar, 2020, s. 58).

3.3 Covid-19 pandemisinin tedarik zinciri ve imalat sanayi üzerine etkisi

Yaşanan salgının negatif etkisinin en etkileyici şekilde meydana gelecek sektörler üretim sanayi ve tedarik zincirleri sektörüdür. Bu ani süreçlerde işletmelerin, nakliye bağlantısının ve arz edenlerin süreli bir şekilde kullanılamaması tedarik zincirleri genelinde süratli bir şekilde negatif bir tesire sebep olmaktadır. Malzeme kıtlıklarının ortaya çıkması ve teslimatların gecikmesi; gelirlerin, hizmet seviyelerinin verimlilik açısından dalgalanmalara yol açarak performanslarda düşüklüğe sebep olmaktadır (Ivanov, 2020, s. 2).

Çin bu anlamda tedarik zinciri olarak dünyada öncü olarak bilinmektedir. Bu salgının başlangıçta Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkıp dünyadaki ülkelerin tamamına ulaşması, bu salgın karşısında alınması gereken önlemlerin önüne geçilmesinde geç kalınmış olmasında Çin devletinin suçlanması, buna benzeri salgın sorunlarıyla ileride tekrar karşılaşabilme olasılığının olması vb. gibi sebeplerle virüs sonrası dünyadaki ülkelerin tedarik zincirlerinde birtakım değişikliklerin yaşanması kaçınılmaz olarak gözükmektedir. Bir takım ülkelerin sınır içlerinde tedarik ve imalat sektöründe çok daha fazla yatırımlar yapılması, bazı ülkelerin ise seçenek olarak tedarik zinciri kanalı arayışlarına girmesi beklenilmektedir. Diğer taraftan dünya ülkelerinde meydana gelen bu tarz salgınlar tüketiciler üzerinde davranışlarda uzun vadeli olarak farklılıklara sebep olabilmektedir. Örneğin Haacker, yaşanan HIV salgınından dolayı tüketicilerin davranışlarında kalıcı bir şekilde değişiklikler yaşandığını söylemektedir. Dünya çapında harcamalar ve iç taleplerde yaşanan gerilemeler, küresel ekonomi için zorluklar oluşturacaktır. Taleplerin tüketicilerden kaynaklı olarak değişmesi, imalat sanayilerini etkilemektedir. Bundan kaynaklı olarak Covid-19 virüsü imalat sektörlerini de olumsuz anlamda etkileyecektir (Nicola, 2020, s. 3).

3.4 Covid-19 pandemisinin kamu sektörü üzerine etkisi

Pandemiyle olan mücadele edebilmek için yürütülen sosyal mesafe kuralları ve karantina uygulamaları ülkelerin neredeyse tamamında uygulamaya konmuştur. Bu yöntemler hizmet sektöründe pek çok işletmenin kapanmasına ve bu işyerlerinde çalışanların işlerini kaybetmesine sebep olmaktadır. Otel,

restoran, kafe vb. gibi işletmelerin kapatılması, toplu taşımaların ve uçak seyahatlerinin durdurulması gibi alınan tedbirlerin hizmet sektöründe yaşanan durum küçülme olarak gözükmese bile, genellikle ülke ekonomisinde meydana gelecek olan talep düşüşleri ile durgunluk yaşanmasına sebep olacaktır. Yaşanılan bu durgunluğun neticesinde, iş kollarının çoğunluğunda imalat düşüşleri meydana gelecektir. Bu iş kollarından kazanç elde edenlerin, kazançları düşecek ve bu kazanç elde edenlerin çoğunluğu sabitlenmiş gelirlerden yoksun kalma tehdidi yaşayacaktır. Bundan dolayı devler, vatandaşlarını bu risklerin karşısında koruma durumu yaşayacaktır. Bunun sonucunda salgın ile mücadele için uygulanan politikalarla ciddi artış yaşayacak olan sağlık, sosyal ve kamusal harcamalar, vazgeçilmiş olan vergiler vb. yaşanmasının sonucunda devlet bütçeleri ciddi oranda baskılanacaktır (Bayar, 2020, s. 6-7).

Diğer yandan devletin kurumunda uygulanmış olan yarı zamanlı olan çalışma modeli sonucunda verimlilik azalacak, zaman maliyeti de artacaktır. Bunun yanında uygulanacak yatırım programları ertelenecek, devletin bütçe imkanı büyük oranda sosyal ve kamusal harcamalara kaydırılacaktır (Duran & Acar, 2020, s. 59).

Sonuç

2019 yılının son çeyreğinde Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve koronavirüs (SARS-CoV-2) şeklinde isimlendirilen virüs bütün dünyayı etkilemiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler ve dünya ekonomisi haliyle bu pandemiden olumsuz etkilenmiş ve etkilenmektedir. Dünya'da bulunan tüm ülkeler bu pandemiyle mücadele ederken diğer yandan ekonominin tüm sektörler üzerinde oluşmuş olan olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmaktadırlar. Sosyal karantina uygulamaları, eğitimin online olarak devam etmesi, ülkelerde uygulanan sokağa çıkma yasağı, ülkeler arasındaki seyahatlerin kapatılması gibi alınan pek çok tedbir dünyanın hemen hemen her yerinde uygulanmaktadır. Ekonominin tüm sektörleri alınan bu önlemlerden negatif yönde zarar görmektedir. Bu tarz durumların oluşmasında pandeminin belirsizliği bir etken olarak gösterilebilir . Sonuç olarak, koronavirüsün dünya geneline yayılması ekonomik sonuçları beraberinde getirirken çoğu ülkenin her bakımdan ders çıkarmasına yardımcı olmuştur.

Kaynakça

- 2020, C. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- 2020, D. S., & 2020, D. A. (2020). BİR VİRÜSÜN DÜNYAYA ETTİKLERİ: COVID-19 . *International Journal of Social and Economic Sciences*, 54-67.
- Bayar, A. G. (2020). Covid-19 Salgınının Türkiye'de Gelir Dağılımına Etkisi ve Mevcut Politika Seçenekleri.
- Cinel, E. A. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- Dean. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- Duran, A. (2020). BİR VİRÜSÜN DÜNYAYA ETTİKLERİ: COVID-19 . *International Journal of Social and Economic Sciences*, 54-67.
- Duran, M. S., & Acar, M. (2020). Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: Covid-10 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences*.
- Emek, C. A. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- Esposito, 2. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- Fan. (2018). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- FAO. (2020). Channels of Transmission to Food and Agriculture. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* .
- Fernandes. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- Ivanov, D. (2020). Predicting the Impacts of Epidemic Outbreaks on Global Supply Chains: A Simulation-Based Analysis on the Coronavirus Outbreak (COVID-19/SARS-CoV-2) Case.
- McKibbin, & Fernando. (2020). Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri ve Beklentiler. *Politik Ekonomik Kuram*, 124-140.
- Nicola, M. A.-J. (2020). The Socio-Economic Implications of the Coronavirus and COVID-19 Pandemic: A Review.

